

ГУМАНІЗАЦІЯ ОСВІТИ ЯК ФАКТОР ДЕМОКРАТИЗАЦІЇ СУСПІЛЬСТВА. ІСПАНСЬКИЙ ДОСВІД.

В.Ю.Годлевська

Вінницький національний технічний університет (м.Вінниця)

Система освіти як соціальна система у всі часи відгукувалася на замовлення суспільства, держави. Вона не може бути незалежною від суспільного і політичного устрою держави, будучи органічним компонентом соціальної системи.

Гуманізація системи освіти пов'язана з демократизацією освіти та суспільства в цілому. Важко стверджувати, що в тоталітарних та авторитарних суспільствах освіта носить гуманітарний характер. І це відомо з історії, як вітчизняної так і світової.

Демократизація освіти в Україні необхідна, якщо ми прагнемо виховати успішне молоде покоління в нових соціально-економічних умовах. Причому йдеться не про окремі високі результати фізиків і математиків, а про підготовку до життя нових поколінь української молоді.

Тому вищі навчальні заклади формують свої цілі, завдання і напрями розвитку відповідно до соціального замовлення. В даний час цілі освіти в більшості країн цивілізованого світу відображають ідеї демократизації та гуманізації в царині педагогіки та філософії освіти. Із зміною українського суспільства змінюються і цілі вищої освіти. Саме тому вищі навчальні заклади України ставлять за мету навчання і виховання нового покоління молодих людей, які стануть лідерами демократичних змін в країні і допоможуть відродити старі традиції

демократії і реалізувати нові демократичні та гуманістичні ідеї і цінності в українському суспільстві.

Проте демократичне суспільство не є правовою традицією Української держави. При тоталітарному режимі в СРСР освіта при всій солідності, фундаментальності змісту була догматичною, не сприяла формуванню демократичних та гуманістичних цінностей, закріпленню прав і свобод людини, а затверджувала ідеологічні істини, що не підлягали перегляду. Тому на даному етапі вищі навчальні заклади країни зіткнулися з низкою труднощів щодо навчання принципам і ідеям демократії, розкріпаченню особи, розвитку її творчих здібностей. У вітчизняній педагогіці радянського періоду не було школи, в якій навчали б науці і мистецтву свободи, тобто мистецтву і науці перемагати в житті, не наносячи при цьому шкоди собі, іншим, природі, людству. Тим часом у вирішенні цієї складної педагогічної задачі є значний позитивний досвід багатьох демократичних країн. Це свідчить про те, що на основі демократичних принципів ця складна проблема може бути успішно вирішена.

Протиріччя українського шляху демократизації, політичні конфлікти й соціальні потрясіння, що охопили пострадянський простір, як і раніше змушують придивлятися до досвіду країн, які нещодавно пережили процес переходу від авторитарного до демократичного режиму. У світлі цього безсумнівний інтерес представляє досвід Іспанії.

Іспанський феномен не мав аналогів в історії ХХ ст. Франкістська диктатура, що затвердилася при владі в результаті кровопролитної громадянської війни (1936-1939 рр.), припинила своє існування мирним шляхом - внаслідок власних протиріч і тиску знизу, без військової поразки або повалення. На зміну фронтальному розколу країни на два ворожих блоки прийшли національний консенсус і

цивілізовані форми мирного співіснування протилежних соціально-політичних таборів.

Особливу активність в боротьбі за демократизацію режиму виявляло студентство: університети перетворилися в bastions антидиктаторської боротьби. Вперше студентські виступи відбулись ще восени 1955 р. у зв'язку з похороном Х. Ортеги-і-Гассета. В лютому наступного року їх підхопила частина студентів Мадридського університету: молодь протестувала проти входження у франкістський Іспанський університетський синдикат. Обидва угруповання влаштували погром в університеті, вийшли на вулиці, де сталися сутички з поліцією. У відповідь на студентські заворушення в Мадриді Франко призупинив дію 14 та 18 статей “Хартії іспанців”, яка дозволяла поліції без санкції суду затримувати винних у бешкетах більше ніж на 72 години, оголосив надзвичайний стан, заклав на кілька днів університет. Ректорів Мадридського та Саламанського університетів звільнено з посад.

У 1960-х роках виступи студентів супроводжувались вимогами демократизації освіти та суспільства. До них приєдналася професура.

У 1961 р. створюється Університетська демократична іспанська федерація, - підпільна профспілка під егідою комуністичної партії і Фронту народного звільнення (католицьке угруповання лівого спрямування, засноване в 1958 р.). У 1965 р. розпочався відкритий конфлікт з владою в Мадридському університеті, якраз після створення Вільної асамблеї студентів, організованої як прояв протесту щодо примусового вступу до фалангістського Іспанського університетського синдикату.

У 1968 р.— рекордному за розмахом студентських маніфестацій у всьому світі — іспанська вища школа була буквально паралізована

студентськими виступами. Протягом цього року були зафіксовані наступні акти протистояння студентського середовища та влади: 10 січня - закриття Школи соціології в Мадриді; 7 лютого починаються відставки деканів, ректорів і проректорів іспанських університетів; 28 березня – розміщення поліцейських в студмістечку Мадридського університету; 24 жовтня - хвилювання в Мадридському університеті; 29 жовтня - створення Автономних університетів Мадрида, Барселони і Більбао; 26 листопада - загальна відсутність студентів в аудиторіях на факультетах Мадридського університету, відставка деканів; 4 грудня - протистояння між студентами і поліцією в Барселоні; 5 грудня – закриття факультету Права в Мадридському університеті; 6 грудня - закриття Школи інженерів в Барселони. Не дивно, що присутність поліції в університетських студмістечках була, починаючи з 1968 р. і по 1976 р. , постійною [1].

Університетський конфлікт досяг кульмінації в січні 1969 р. У Барселоні 17 січня студенти напали на ректорат і викинули через вікно бюст Ф.Франко, а 21 січня в Головному управлінні безпеки помирає затриманий студент Енріке Руано, студентський керівник Фронту народного звільнення. Це викликало маніфестації студентів університету на вулицях Мадрида. 24 січня влада оголошує надзвичайний стан по всій Іспанії. Відновлюється цензура. В січні 1972 р. була припинена робота в університетах Мадрида. В липні цього ж року були видані розпорядження, які ліквідовували „правила про автономії” в трьох мадрридських університетах. В лютому 1975 р. за наказом уряду закриваються університет Вальядоліда та університет Саламанки, спалахують інциденти в університетах Мадрида і Гранади.

Значення студентських виступів, що розвивалися у відриві від

інших прошарків суспільства, визначалося в першу чергу тим, що в університетах відбувалася політична соціалізація значної частини іспанської молоді і, що особливо важливо, - майбутнього політичного класу демократичного суспільства. В деяких столицях провінцій, де університети були важливим культурним і суспільним осередком, студентська активність допомогла поширювати демократичні та гуманістичні ідеї [2; 3; 4].

Лібералізація франкістського режиму спричинила зрушення в сфері освіти. Були реалізовані певні бюджетні плани з метою покращення якості освіти на всіх її рівнях. Так, в 1963 р. витрати на освіту поглинули 9,6 відсотків бюджету, а в 1975 р. - вже 17,8 відсотків. Метою освіти була підготовка всебічнорозвинених спеціалістів.

В липні 1970 р. був прийнятий новий закон про освіту, центральним положенням якого стало право на освіту для всіх іспанців, термін обов'язкового навчання продовжився до чотирнадцяти років. Відповідно до нового закону була проведена певна перебудова загальної середньої і середньої спеціальної освіти та системи вищої освіти. Подвоїлася кількість університетів. В 1960 р. в них навчалось 77 тис. студентів, в 1971 р. 255 тис., наближаючись до півмільйона в 1975 р.

З початком демократизації іспанського суспільства після смерті Ф.Франко у листопаді 1975 р. університети Іспанії перестали виступати бастіонами антидиктаторської боротьби. Вищим навчальним закладам країни повернули колишнє самоврядування, студентська молодь активно включилась в процес демократизації та гуманізації освіти. А для країни, яка пережила авторитаризм, це було не просто.

Нові демократичні процеси, що розпочались в Іспанії, призвели до глобальних змін у області вищої освіти. У свою чергу, вища освіта посіла першорядне значення для зміцнення демократичних та гуманістичних цінностей і традицій в іспанському суспільстві.

Україна теж торує свій шлях до демократії і переживає на ньому низку соціально-економічних, політичних та ідейно-моральних проблем. Чимало чинників – соціально-економічних, політичних, культурних – мають підтвердити повноцінне державно-національне буття українського народу. Серед них чільне місце належить розвитку освіти, яка є найвагомим засобом формування повноцінної, всебічнорозвиненої особистості, засобом збереження історичної пам'яті народу, його самоідентифікації, вирізнення себе з-поміж інших етносів, усвідомлення своєї ролі та місця у світовому розвитку.

Список використаної літератури:

1. Rodriguez Jose Manuel Sabin. La dictatura franquista (1936-1975). Textos y documentos. – Madrid, 1997. – P.429-430.
2. Powell Ch. Espana en democracia. 1975 – 2000. – Barcelona : Plaza Janez, 2001. – P.50.
3. Іваницька О.П. Франко – каудильйо Іспанії. – Вінниця, 2002. – С.330,331.
4. Prego V. Diccionario de la Transicion. – Barcelona : Plaza Janez, 1999. – P.736.
5. Rodriguez Jose Manuel Sabin. La dictatura franquista (1936-1975). Textos y documentos. – Madrid, 1997. – P.429-433.